УДК 330.837; 331.52

ДРУГОВА Є.В.
аспірантка, ДВНЗ «Київський Національний економічний університет імені В. Гетьмана»

СОЦІАЛЬНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ

Системна трансформація ринку праці залежить передусім від умов та специфіки формування трансформаційних моделей зайнятості, які визначають інерційний або інноваційний вектор розвитку сфери праці. Це актуалізує проблему дослідження економічної сутності трансформації ринку праці та визначення напрямів трансформації в умовах інноваційних змін.

Для забезпечення ефективності трансформаційних процесів, з позиції інституціонального підходу, необхідно чітке розуміння особливостей функціонування та взаємодії ринкової системи, держави та суспільства. Саме ефективна інституціональна структура, що представлена набором формальних та неформальних інститутів, які створюють матриці економічної поведінки суб'єктів господарської діяльності, забезпечує економічне зростання. В ході економічної трансформації має місце зміна чи перетворення інституціональної структури, що супроводжується появою інституційних розривів між рівнями інституціонального середовища існуючих та новоутворених інститутів, у відповідності до трансформації соціально-економічного стану суспільства.

З розвитком технологій та зростанням інтелектуалізації праці з'явилась необхідність і можливість розглядати економічні трансформації у контексті універсальної самоорганізованої еволюції, як одну із визначальних форм суспільного розвитку, що існує поряд з іншими його формами. Дослідженню зазначеної проблематики присвячено наукові роботи Р. Нельсона, С. Вінтера, Д. Норта, О. Вільямсона, Й. Шумпетера, які вже стали класичними. Серед сучасних досліджень українських учених слід відзначити роботи В.Д. Базилевича, Т.В. Гайдай, Н.І. Гражевської, А.А. Гриценка, В.П. Решетила, В. М. Тарасевича, А. А. Чухна та інших.

Однак, залишаються нерозв'язаними питання, пов'язані з розумінням самої категорії економічної трансформації як цілеспрямованої діяльності людини та самої людини як об'єкта трансформаційних змін. Так, загальну історичну логіку розвитку соціально-економічних відносин визначають зміни в характері праці (процес діджиталізації, аутсорсінг, дистанційна діяльність тощо) та власності (зміна характеру власності за межами матеріального тлумачення), що залежать від науково-технічного прогресу.

У інноваційній економіці на прикладі поняття «капітал», який являє собою не стільки економічний ресурс, що використовується у виробничих процесах і має здатність до відтворення і самозростання вартості, скільки актив запрограмований на швидку видозміну своїх форм.

У зв'язку з тим, що в останні декілька десятиліть стале поняття «капітал» усе більше виходить за матеріальні рамки, набуваючи невластивих йому раніше

соціальних, людських, культурних та інших якостей, доцільно розглянути і нові форми капіталізації, виникнення та розвиток яких все більше пов'язують із економікою, що розвивається завдяки інноваційній діяльності.

З історико-економічної точки зору, вперше термін «капіталізація» ввів К. Маркс, маючи на увазі процес підпорядкування капіталом усіх умов суспільного виробництва. Наразі капіталізація виробництва як процесі передбачає перетворення економічних ресурсів (матеріальних та трудових) у капітал.

Теорію людського капіталу як цілісну концепцію вперше запропонували Нобелівські лауреати: Т. Шульц та Г. Беккер, провівши аналіз зростання продуктивності праці та доходів під впливом інвестицій в людський капітал. Інші дослідники людського капіталу пропонують цілу низку його визначень, акцентуючи увагу на наступних окремих сторонах його формування, відтворення та реалізації:

- здатність виготовляти товари та послуги;
- зростання продуктивності праці за рахунок фізичного та розумового вдосконалення;
- суму вроджених здібностей, освіти, досвіду, творчого потенціалу, здоров'я, мотивації діяльності, що забезпечують можливість отримувати дохід [3];
- індивідуальні здібності людини, які дозволяють їй успішно діяти в умовах невизначеності [4].

З даного контексту бачимо, що суб'єктом економічної трансформації виступає людина. Її креативна роль в економічних трансформаціях відображена в теорії людського капіталу. Як наслідок, людину як суб'єкта економічних трансформацій уже недостатньо розглядати крізь призму раціональності – нераціональності або навіть засвоєння універсальних традиційних цінностей. Необхідно враховувати еволюцію цінностей суспільства та їхній вплив на формування соціокультурних ознак постіндустріального суспільства. Роль людини в економічних трансформаціях насамперед визначається процесом соціалізації в його широкому розумінні.

Інноваційній економіці з високою інформаційною та інтелектуальною складовою притаманний інноваційний тип зайнятості, що передбачає: гнучкий, динамічний, ефективний зміст праці, нові види та форми зайнятості та їх постійне оновлення за рахунок підвищення якості людського капіталу, шляхом реалізації інтелектуального і творчого потенціалу у сфері праці. Зайнятість інноваційного типу стає вже доведеним фактом для багатьох країн, що обрали постіндустріальний шлях розвитку. Її розвиток відбувається як під впливом ринкових сил, так і під впливом відповідної державної політики.

Отже, економічні трансформації соціально-економічної сфери включають соціально-інституціональний аспект. Він характеризується появою соціальних інститутів, які забезпечують соціалізацію людини та економіки, зміну соціокультурних настанов населення, зростання його самосвідомості та ініціативності, довіри до держави та її інститутів. Розробка даної проблематики

залишається актуальною для наукових досліджень та практики ринкових перетворень.

Список використаних джерел:

1. Гайдай Т. В. Інституціонально-еволюційний підхід у дослідженні інверсійного типу системної трансформації / Т. В. Гайдай // Научные труды ДонНТУ. Серия экономическая. – 2009. – Вып. 37-1. – С. 85 – 89.

2. Норт Д. Институты, институциональное изменение и функционирование экономики / Д. Норт; [пер. с англ. А. Н. Нестеренко]. – М. : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 527 с.

3. Чухно А. А. Економічна теорія : [монографія]. У 2-х т. / А. А. Чухно. – К. : ДННУ АФУ, 2010.

4. Шумпетер Й. Теория экономического развития : Исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры / Шумпетер Й.; [пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1992. – 296 с.